

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті визначено поняття компетенції, розглянуто концепцію її формування та розроблено рівні сформованості професійної компетенції у майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю.

Ключові слова: професійні компетенції, рівні сформованості професійної компетенції, майбутні фахівці інженерно-технічного профілю.

В статье определено понятие компетенции, рассмотрено концепцию ее формирования и разработаны уровни сформированности профессиональной компетенции у будущих специалистов инженерно-технического профиля.

Ключевые слова: профессиональные компетенции, уровни сформированности профессиональной компетенции, будущие специалисты инженерно-технического профиля.

In article the concept of the competence is defined, considered the concept of its formation and levels formation the professional competence at the future experts of a technical profile are developed.

Keywords: professional the competence, levels of formation of the professional competence, the future experts of a technical profile.

Постановка проблеми. Глибокі соціально-економічні перетворення, що були проведені в Україні, сучасні тенденції розвитку ринкових стосунків, підвищення ролі майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю, більш орієнтованих на нові реалії життя, вимагають від сучасної системи освіти високої якості фахової підготовки.

Специфіка педагогічної проблеми сучасної освіти обумовлена необхідністю набуття майбутнім фахівцем професійних компетенцій ще на етапі навчання у вищому навчальному закладі.

Одне з головних завдань вищої освіти - сформувати професійні компетенції у майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю, тим самим сприяти їхній професійній самореалізації, навчаючи їх професійно спрямованій взаємодії з навколишнім соціальним і природним середовищем.

Конкурентоспроможні фахівці мають володіти професійними вміннями і навичками, із сучасних спеціальних знань певної галузі виробництва, та високим рівнем професійної компетентності, що ґрунтується на критичному мисленні і здатності застосовувати теоретичні надбання на практиці.

Формування професійних компетенцій майбутнього фахівця інженерно-технічного профілю нині вимагає від навчального закладу принципово нового підходу. Потрібен такий підхід, завдяки якому вища освіта буде спрямована на забезпечення безперервності в усіх ланках навчання, створено необхідні умови для доступу кожної людини до оволодіння новими знаннями й цінностями [1].

На наш погляд, таким вимогам має відповідати сучасна концепція підготовки майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю, що об'єднує використання в навчальному процесі нових інформаційних технологій, формування творчої особистості студента на основі оновлення змісту професійної освіти за допомогою нових дисциплін і ґрунтовної практичної підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз попередніх досліджень. Протягом останніх років у вітчизняній педагогіці з'явилося чимало праць (Ю. Голубєва, В. Дюкова, О. Кукліна, С.Макарова, М. Махмутова, Ю. Морозова, І. Носача, О. Щербакові), присвячених проблемі підготовки майбутніх фахівців. Проблема компетентності як багатомірного феномена ґрунтовно досліджена в роботах С. Гончаренко, В. Бездухова, О. Дахіна, Д. Ельконіна, А. Маркова та ін. Сучасними підходами до проблеми компетентності опікуються А. Василюк, О. Овчарук; питання професійної підготовки на основі компетентнісного підходу розглянуто в працях В. Анищенко, А. Михайличенко, Л. Дибкова та ін.

Тематика досліджень зазначених авторів є досить широкою, але проблема

формування професійних компетенцій майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю на сьогодні недостатньо розв'язана.

Мета статті. Визначити поняття компетенції, розглянути концепцію її формування й розробити рівні сформованості професійної компетенції у майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю.

Виклад основного матеріалу. Проблема формування професійної компетенції у майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю - одна з найважливіших для сучасної вищої школи. Не існує однозначного розуміння сутності і функцій поняття компетенції, але це поняття вже набуло останнім часом в концептуальному апараті педагогіки відносно самостійного і високого наукового статусу.

Поняття “компетенція” І.Носач визначає як коло питань, явищ, в яких хтось є авторитетом, володіє знаннями й досвідом, а також як особистісні можливості людини, які дають можливість самому вирішувати різні види завдань [2].

М. Розов схильний вважати компетенцію як сукупність трьох аспектів: змістовного, пов'язаного з адекватністю осмислення ситуації в широкому культурному контексті, проблемно-практичного, пов'язаного з постановкою та ефективним виконанням мети, завдань та норм, пов'язаних з адекватністю спілкування в різних професійних ситуаціях.

Компетенцію Л. Дибкова розглядає як відтворене поняття, що визначає сферу застосування знань, умінь, навичок, які набувають у процесі безперервного навчання, через систему додаткової освіти і на життєвому досвіді та практиці [1].

Отже, йдеться про інтегрований розвиток компетенцій, тобто розвиток, який відбувається у процесі всієї освіти і є інтеграцією інтелектуальних, моральних, соціальних, етичних, політичних аспектів знань.

О. Овчарук професійну компетенцію майбутнього фахівця визначає не лише базовими знаннями і вміннями, але й ціннісними орієнтаціями майбутнього фахівця, мотивами його діяльності, стилем стосунків, загальною культурою, здібностями до розвитку свого творчого потенціалу.

Внаслідок аналізу понять компетенції різних сучасних авторів нами розглянуто сутність цього поняття, яка характеризується визначенням рівнів сформованості професіоналізму особистості, здатністю розв'язувати проблеми завдяки отриманим знанням, умінням і навичкам, де значне місце посідає пізнавальна активність майбутнього фахівця та мотивація формування нових професійних умінь. Під професійними вміннями розуміється єдність теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців.

Проте відмінності у визначенні поняття компетенції, що має місце в різних авторів, дає підстави говорити про суперечливість існуючих поглядів, а звідси і про неузгодженість процедур перенесення цього поняття на експериментальну площину.

Сучасний період розвитку вищої освіти вимагає запровадження сучасної концепції формування професійної компетенції. На наш погляд, така концепція повинна містити розробку, впровадження й використання інноваційних освітніх технологій.

Формування компетенції слід здійснювати, виходячи з того, що освіта фахівця є своєрідним відображенням майбутньої професійної діяльності на навчально-виховний процес і має за мету підготовку фахівців-лідерів високої освіченості, духовності й моралі [3].

На підставі теоретичного дослідження педагогічної проблеми нами було визначено чотири основні рівні сформованості професійних компетенцій у майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю: високий, достатній, середній і низький.

Високий рівень сформованості професійних компетенцій характерний тим, що майбутній фахівець інженерно-технічного профілю повинен досконало володіти професійними компетенціями на творчому рівні, застосовувати методи аналізу, синтезу, моделювання й абстрагування, усвідомлювати завдання, мету виконання, вибір способів їхнього досягнення, володіти знаннями, уміннями, категоріями, поняттями, методами і прийомами, необхідними в дослідницькій діяльності та при

виконанні нестандартних завдань, уміти самостійно розробляти і впроваджувати виробничі ситуаційні завдання, прогнозувати і передбачати наслідки діяльності.

Достатній рівень ґрунтується на репродуктивно-творчому підході володіння професійними компетенціями, а саме вмінні вирішувати типові завдання діяльності за поданим складним алгоритмом, не припускаючи суттєвих помилок, вмінні користуватися новою інформацією, логічно обґрунтовувати відповідь, але з деякими неточностями, узагальнювати, робити висновки, самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, розвивати інтерес до самостійного пошуку ефективних шляхів вирішення виробничих ситуаційних завдань.

Середній рівень характеризується репродуктивними особливостями володіння професійними компетенціями при вирішенні нескладних завдань, у стандартних умовах з використанням раніше набутої інформації, де припускаються несуттєві помилки при виконанні ситуаційних завдань.

Низький рівень характеризується інтуїтивними діями студентів, а саме коли майбутні фахівці інженерно-технічного профілю ознайомлені з основними професійними вміннями, але обмежено проявляють показники сформованості цих умінь.

Отже, рівні професійної компетенції в майбутнього фахівця інженерно-технічного профілю повинні формуватися у вищому навчальному закладі, проте їхній подальший рівень може зростати лише у процесі фахової діяльності із застосуванням інноваційних технологій, як того вимагають сучасні зміни в освіті.

Ми схильні стверджувати, що рівні професійної компетенції мають динамічний характер, тому підготовка фахівців повинна проблемно спрямовуватися, що сприятиме оволодінню навичками бути підготовленими до будь-яких змін, умінням передбачати, доносити свої ідеї до інших.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Проблема формування професійної компетенції у майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю на сьогодні особливо актуальна.

Процес переосмислення функції освіти на гуманістичних засадах, що передбачає орієнтацію змісту освіти на актуалізацію можливостей особистості, перетворення останньої на суб'єкт навчальної діяльності, здатного до свідомого професійного самовизначення, саморозвитку, вільного вибору свого життєвого шляху, вимагає певних змін у розбудові загальної стратегії організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, в тому числі і в напрямку розв'язання проблеми формування професійної компетенції в майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю. Слід зазначити, що процес формування професійних компетенцій тривалий, продовжується протягом життя і є невід'ємною складовою частиною навчально-виховного процесу.

На сьогодні поняття компетенції вимагає переосмислення змісту і функцій на методологічному й експериментальному рівнях, а також потребують доопрацювання концепція та рівні сформованості професійних компетенцій відповідно до європейських вимог.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Дибкова Людмила Миколаївна. – К., 2008 – 276 с.
2. Носач І. В. Формування професійних умінь і навичок майбутніх економістів у процесі вивчення інтегративних фахових дисциплін: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Носач Ірина Володимирівна. – К., 2009 – 265 с.
3. Хлебнікова Т. М. Суб'єктний досвід в особистісно орієнтованому навчанні / Т.М. Хлебнікова // Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Х.: ОВС, 2002. – Вип. 22. – С. 31-34.

ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Прізвище, ім'я, по-батькові: Друзь Ірина Миколаївна

Місце роботи: Національний технічний університет „Харківський політехнічний інститут” (НТУ „ХПІ”)

Науковий ступінь - Вчене звання -

Здобувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами НТУ „ХПІ”.

Організація (установа): навчальний відділ НТУ „ХПІ”

Посада: Методист

Адреса для листування: 61001 м. Харків вул. Металіста б.8. кв. 45.

Телефон моб. 0663562570

E-mail: druz@kpi.kharkov.ua

Тема статті: **„Концептуальні засади формування професійних компетенцій у майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю”**

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН - Романовський Олександр Георгійович.